

Недашківська Тетяна Євгенівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
докторант кафедри інформаційної політики
Національної академії державного управління
при Президентові України,
т. (0412) 42-83-78, 8-067-424-24-82

Професійна компетентність та професійна компетенція: проблема розуміння термінів

У практиці професійного спілкування все частіше використовуються терміни компетенція та компетентність. Поширення цих понять в освітньому та бізнесовому середовищах пояснюється бажанням підкреслити прагнення до застосування прогресивних освітніх методів та управлінських інструментів. Однак почасти це залишається грою зі словом та вводить в оману тих, хто до кінця не розуміє, що це таке. В основному така ситуація пояснюється невизначеністю самих понять, оскільки досі ще немає загально визнаної дефініції, хоча спроби визначень існують.

Створюються компетентнісні програми навчання для школярів та студентів (Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнення та освіти, Відділу мовної політики Ради Європи, Федерального статистичного департаменту Швейцарії та Національного центру освітньої статистики США й Канади та ін.), а також для підвищення рівня професійності у різних галузях, у тому числі для публічного адміністрування (International, Dutch Institute for Public Administration (ROI), Open University of the Netherlands). Але немає певності як серед тих, хто за такими програмами навчається, так і серед розробників методів [1, с.1].

Визначення абстрактних понять завжди викликає неабиякі складнощі, оскільки вони є символічними образами, які не сприймаються органами чуття. Людям набагато простіше порозумітися з приводу того, що таке, наприклад, “будинок” (зоровий образ), “м’який” (тактильний образ), “голосно” (слуховий образ) – існують реальні об’єкти з конкретними параметрами, які можна вважати визначальними. За такими ж поняттями, як, наприклад, “розум”, “доброта”, “компетентність”, “компетенція” не стоять конкретні реалії, тому пошук точки відліку для визначень триває.

На розуміння слова впливають внутрішній та зовнішній чинники. Внутрішнім чинником є об’єм поняття, який зумовлює його зміст, а зовнішнім – близькі за значенням поняття.

Слова *компетентний* та *компетенція* були запозичені українською мовою з латинської, де відповідно означають *competens (competentis)* – 'належний, відповідний', *competentia < competere* – 'сумісно досягати; відповідати, прагнути' [2]. Вони активно вживаються у нетермінологічному значенні, яке й представлене у тлумачних словниках: *компетентний* – '1. Який має достатні знання у якій-небудь

галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий. // Який ґрунтується на знанні; кваліфікований. 2. Який має певні повноваження; повноправний, повновладний' [3]. Завдяки компонентам 'кваліфікований', 'повноваження' може формуватися термінологічне значення цього слова у різних наукових галузях. *Компетенція* – '1. Добра обізнаність з чим-небудь. 2. Коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи'. Термінологічне значення відгалузилося на основі компонентів 'обізнаність', 'коло повноважень' [3]. Іменник *компетентність* не запозичений, а утворений в українській мові від прикметника *компетентний* за продуктивною моделлю і має таку семантику: 'Властивість за значенням компетентний.// Поінформованість, обізнаність, авторитетність' [3]. Утворення іменника за допомогою компонента *-ість* дає змогу називати якість як предметне поняття.

У загальномовному значенні об'єм поняття незамкнений, ключовими компонентами є 'знання', 'кваліфікація', 'повноваження', 'обізнаність', які теж базуються на символічній образності.

Зовнішній вплив спричиняє традиція вживання терміна *компетенція* у юриспруденції з такими складовими значеннями, як 'повноваження', 'функції', 'права осіб або організацій', 'підвідомчість', 'юрисдикційність'.

Ще одним, чи не найзначнішим зовнішнім чинником є те, що в українську мову нове термінологічне значення названих понять потрапляє в результаті семантичного запозичення з англійської, де у свою чергу існують розбіжності у використанні та розумінні термінів *competence* та *competency*.

У Великій Британії традиційно використовується термін *компетентність* (*competence*), який визначається як «дія, поведінка або результат роботи, які людина повинна продемонструвати» [4, с. 7], тобто оснований на характеристиках діяльності та її результаті. Американська традиція концентрується на особистісних характеристиках: *компетенція* (*competency*) – «головна риса індивідуума, що причинно обумовлює ефективне та винятково якісне виконання роботи» [4, с. 7].

Професійна сфера державного управління (у більш широкому розумінні – публічного адміністрування) поступово впроваджує у теорію і практику поняття компетенцій та компетентності у різному тлумаченні.

Ефективне публічне адміністрування здійснюється працівниками з певним набором професійних якостей, систему яких (модель компетенцій) розробляють для Євросоюзу в International, Dutch Institute for Public Administration (ROI) [5]. Під компетенціями розуміють уміння, професійну якість, яка виявляється в роботі людини. Для кожної компетенції ROI визначив «показники поведінки» (індикатори).

В Україні лише започатковується застосування компетентнісного підходу до формування професійності державних службовців. Таке завдання сформульоване

Головним управлінням державної служби України [6] і частково реалізується у проекті розпорядження Кабінету Міністрів України «Про типовий паспорт посади державної служби» [7].

Психолінгвістичне дослідження особливостей сприйняття державними службовцями аналізованих понять (вільний асоціативний експеримент) показує, що в асоціативному значенні поняття *компетенція* актуальним для опитуваних державних службовців виявився поняттєвий фрагмент з ключовими компонентами 'знання', 'професіоналізм', 'повноваження', 'вміння', 'обов'язок', 'відповідальність'. Асоціативне значення поняття *компетентність* складається ключовими компонентами поняттєвого фрагменту 'знання', 'професійність', 'обізнаність', 'освіченість', 'вміння', тобто у сприйнятті опитаних державних службовців більше ніж на 50% співпадають асоціативні значення понять *компетенція* та *компетентність*.

Беручи до уваги різні тлумачення термінів *компетенція* та *компетентність*, враховуючи особливості загальнономовного лексичного значення, а також характер асоціативного значення, яке сформоване у свідомості державних службовців, ми вбачаємо необхідність формувати й запроваджувати термінологічне значення понять, розглядаючи професійну компетентність як необхідну систему професійних компетенцій: управлінських, економічних, політологічних, етичних, соціально-психологічних знань та вмінь державного службовця, включаючи його здібність творчо мислити, готовність йти на ризик та брати на себе відповідальність, вміння передбачати результати своєї діяльності й критично оцінювати її наслідки, грамотне володіння інноваційними управлінськими технологіями в умовах ринкових відносин, готовність до самоосвіти, людинознавську освіченість, які працівник може застосовувати в різних ситуаціях та адаптувати до змінюваних умов роботи.

Список використаних джерел

1. Angela Stoof, Rob L. Martens, Jeroen J.G. van Merriënboer. Что есть компетенция? Конструктивистский подход как выход из замешательства. – <http://www.ht.ru/press/articles/print/art26.htm>
2. Словник іншомовних слів / Уклад.: С.М. Морозов, Л.М. Шкарапута. – К.: Наукова думка, 2000. – 680 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – Київ; Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2004. – 1140 с.
4. Гарет Робертс. Рекрутмент и отбор. Подход, основанный на компетенциях./ Л. Зайко (пер.) – М.: НІРРО, 2005. – 288 с.
5. www.roi-international.org/
6. Професійна державна служба: що зроблено і що далі? Публічна доповідь про основні результати діяльності у 2005 році / Головне управління держ. служби України / Тимофій Мотренко (ред.), Андрій Вишневецький (упоряд.). – К., 2006. – 24 с.
7. Про типовий паспорт посади державної служби / Розпорядження Кабінету Міністрів України (проект). – <http://www.academy.gov.ua/>